

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора Шияна Дмитра Вікторовича на дисертаційну роботу Чернеги Інни Іванівни «Управління соціально-економічним механізмом підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дослідження

Сьогоднішній етап розвитку економіки України характеризується складною соціально-економічною ситуацією, як в цілому в державі, так і на окремих підприємствах. У 2020 році ситуація суттєво загострилась в наслідок коронавірусної інфекції та світової економічної кризи. Аграрний сектор нашої держави також потрапив в складну економічну ситуацію, яка посилюється непростими погодними умовами у 2020 році. Все це ставить низку питань відносно не просто подолання економічної кризи, а і різних аспектів, в тому числі створення механізму розвитку соціальної відповідальності бізнесу. Нажаль, даний напрям дуже часто залишається поза увагою органів державної влади, які повинні нести відповідальність за формування економічної політики. Саме тому особливого значення набуває обґрунтування теоретико-методологічних засад функціонування та розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки України. У контексті викладеного вище, актуальність теми дисертаційної роботи Чернеги І. І. є безперечною.

Тема дисертації пов'язана з тематикою науково-дослідних робіт Уманського національного університету садівництва, зокрема є складовою фундаментальної теми факультету економіки і підприємництва «Теоретико-методологічні та прикладні засади соціально-економічного розвитку аграрної сфери економіки України в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0116U003210), де автором обґрунтовано теоретичні основи формування

соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки, запропоновано методологію застосування соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі, засоби диверсифікації як інструмента підвищення ефективності функціонування соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки, визначено концептуальний підхід до оцінювання рівня розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Метою дисертаційного дослідження визначено комплексне обґрунтування теоретико-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо удосконалення соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки. Для досягнення поставленої мети у роботі були окреслені завдання, на які необхідно було дати обґрунтовані і сформульовані відповіді.

У відповідності з метою на першому етапі було визначено дослідження сутності категорії соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки, структурних особливостей функціонування соціально-економічного механізму підприємницької діяльності, проаналізовано теоретичні положення теорії соціальної відповідальності і встановлено її особливості для підприємницької діяльності в аграрному секторі, удосконалено концептуальний підхід до оцінювання рівня функціонування соціально-економічного механізму підприємницької діяльності. На другому етапі здійснювалась оцінка активності екосистеми соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки, визначалась залежність прибутку суб'єктів підприємницької діяльності від рівня управління соціально-економічним розвитком аграрного сектору економіки, обґрунтування векторів стратегічного розвитку соціально-економічного механізму підприємницької

діяльності в аграрному секторі економіки. Третій етап дослідження присвячений розробці концептуальних засад диверсифікації підприємницької діяльності в аграрному секторі, пріоритетних напрямів розвитку диверсифікації в екосистемі соціально-економічного механізму підприємницької діяльності, інституціональних основ розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі, архітектоніці удосконалення соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки.

По кожному завданню, визначеному у відповідності з метою дослідження, у дисертації проведено ґрунтовне наукове дослідження. Важливе значення при цьому мала та обставина, що в цілому процес наукового пошуку базувався на потужній методологічній базі, в якості якої виступають загальновизнані положення економічної теорії, праці провідних науковців у галузі аграрної економіки. У зв'язку з загальною орієнтацією роботи на методологічний рівень дослідження слід відмітити, що у ній значне місце відведено питанням методології досліджень, методології функціонування соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки.

Дисертаційна робота Чернеги Інни Іванівни має логічно побудовану структуру, яка відповідає вимогам до характеру та змісту подібних наукових праць, дозволяє послідовно й у повному обсязі викласти основні теоретичні та практичні результати проведеного дослідження. Її складовими частинами є вступ, п'ять розділів з висновками, список використаних джерел у кількості 373 найменувань, що включають класичні наукові розвідки, праці сучасних провідних фахівців з економічної теорії та практики досліджуваної проблеми, 16 додатків. Загальний обсяг дисертації викладений на 492 сторінках комп'ютерного тексту, вона містить 62 таблиці та 55 рисунків.

Для дисертації характерним є комплексний підхід до вивчення проблемних питань досліджуваної теми. Розв'язання конкретних завдань здійснювалося на основі обґрунтованого вибору окремих інструментів сучасної методології наукового дослідження. Висновки, пропозиції та

рекомендації ґрунтуються на результатах системного аналізу, відповідних аналітичних і прогностичних розрахунках, статистичних даних та достатньо повно аргументуються здобувачем. Зміст дисертації відповідає її темі, а структуризація роботи сприяла логічній послідовності розв'язання завдань та висвітленню отриманих результатів, що забезпечило досягнення поставленої мети. Розроблені автором рекомендації пройшли належну виробничу апробацію і підтверджені довідками про впровадження результатів дослідження.

У роботі застосовується широкий спектр сучасних методів економічного дослідження. Особлива увага при цьому приділена використанню масових статистичних даних та їх обробці з метою виявлення тенденцій і закономірностей, що в цілому було здійснено успішно і сприяло отриманню вагомих результатів.

Таким чином, ознайомлення з дисертаційною роботою Чернеги І. І. дає підставу стверджувати, що всі наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в ній, є достатньо обґрунтованими і достовірними, логічно витікають з детального аналізу досліджуваних економічних явищ.

Наукова новизна одержаних результатів та їх цінність для науки і практики

Наукове значення дисертаційної роботи полягає в тому, що сформульовані в ній Чернегою І. І. положення мають чіткі ознаки наукової новизни. У цьому відношенні в першу чергу виділяються такі:

– розроблено і обґрунтовано концепцію архітекtonіки розвитку і удосконалення соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки;

– запропоновано комплексний підхід до імплементації заходів диверсифікації підприємницької діяльності в аграрний сектор економіки;

– удосконалено методологічний підхід до формування парадигми соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки;

– удосконалено сутність категорії «соціально-економічний механізм підприємницької діяльності в аграрному секторі»;

– удосконалено комплексний підхід до структуризації елементів соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки, принциповою ознакою якого є уніфікованість блоків соціальної відповідальності, виробничих елементів, інвестиційно-інноваційної діяльності, податково-фінансових важелів;

– удосконалено дискурсивний підхід до формування соціальної обізнаності суб'єктів підприємницької діяльності, який є інструментом регулювання балансу між інтересами суспільства й бізнес-структур на мікро- та макрорівнях;

– сформульовано концептуальний підхід до оцінювання рівня функціонування соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки;

– удосконалено екосистему інституціонального забезпечення функціонування соціально-економічного механізму підприємницької діяльності, яка поєднує сукупність соціальних і економічних інститутів та інституціональних дій з державного регулювання, соціально-економічні відносини підприємницької діяльності в аграрному секторі.

Результати дисертаційного дослідження є внеском автора у теорію аграрної економіки, який полягає у вирішенні важливого для національної економіки наукової проблеми обґрунтування теоретико-методологічних засад функціонування та розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки України.

Підтвердженням прикладної значимості рекомендацій дисертанта є впровадження основних результатів досліджень у практику діяльності Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (довідка від 17.07.2020 р.), Управління агропромислового розвитку Уманської районної державної адміністрації (довідка від 20.12.2019 р. № 954), Управління праці та соціального захисту населення Уманської

районної державної адміністрації (довідка від 28.12.2019 р. № 4043/01), Уманської районної філії Черкаського обласного центру зайнятості (довідка від 20.11.2019 р. № 3265/12), ННЦ «Інститут аграрної економіки» (довідка від 05.06.2020 р. № 10/191-1).

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Дисертаційна робота Чернеги І. І. оформлена згідно з існуючими вимогами, матеріал викладений чітко й аргументовано. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, знайшли практичне впровадження. Структура роботи логічна і повністю узгоджується з її назвою, метою та завданнями дослідження. Зміст, аргументація та логіка викладу матеріалу дають підстави зробити висновок про завершеність проведеного дисертаційного дослідження.

За темою дослідження автор опублікував 57 наукових праць загальним обсягом 50,1 умовно-друкарських аркушів, у тому числі 5 монографій, 16 статей у фахових виданнях України та виданнях, які зареєстровані у міжнародних наукометричних базах, 6 статей у зарубіжних наукових виданнях включених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у інших виданнях, 29 публікацій у матеріалах конференцій.

Автореферат дисертації за своїм змістом ідентичний основним положенням дисертації.

Дискусійні положення і критичні зауваження по роботі

Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу Чернеги І. І. необхідно відмітити, що вона не позбавлена й деяких дискусійних положень та зауважень, сутність яких полягає у наступному.

1. Автор в дисертаційній роботі деякою мірою ототожнює поняття соціально-економічного управління і соціальної відповідальності. Доцільно чітко визначити межі формування цих двох категорій.

2. Кластерно-територіальний підхід диверсифікації соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки (с. 297-299). Не зовсім зрозуміло трактування «кластерно-територіальний», на нашу думку потребує сутнісно-змістовного уточнення. Також, доцільно визначити структуру такого кластера та механізм його соціально-орієнтованого управління, який саме соціальний ефект отримає кожен суб'єкт підприємницької діяльності та суспільство в цілому.

3. У дисертації варто було надати більше уваги дослідженню динаміки зміни обсягу виробництва продукції за певний період часу в соціально орієнтованих підприємствах. Це дало б змогу докладніше врахувати тенденції розвитку соціального підприємництва та визначити кількість безпосередньо задіяних суб'єктів у соціально-економічному механізмі підприємницької діяльності аграрного сектору.

4. У розділі 3 «Діагностичне оцінювання рівня розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки» варто було б дослідити і рівень концентрації соціально відповідального бізнесу, а також визначити його параметри та тип для аграрного сектору, зокрема і в контексті функціонування соціально-економічного механізму АПК.

5. Потрібно було б звернути увагу на зарубіжний досвід соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі, довести прикладами невідповідність стану розвитку соціальної відповідальності в Україні сучасним світовим вимогам, співставити та порівняти стан розвитку соціально-економічного механізму в Україні з найрейтинговішими країнами.

6. Розділ 5 дисертаційної роботи, автор пропонує впровадження «Ізумрудної» стратегії, як фактору розвитку соціального підприємництва. На нашу думку, необхідно було б більш чітко навести розрахунки щодо основних фінансових показників впровадження «Ізумрудної» стратегії і ефекту в межах соціально-економічного механізму аграрного сектору.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Чернеги Інни Іванівни «Управління соціально-економічним механізмом підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки» являє собою оригінальне, багатоаспектне, виконане на актуальну тему і на високому теоретико-методологічному рівні завершене наукове дослідження, в якому автором запропоноване вирішення важливої проблеми – економічного розвитку агропродовольчого сектору.

Формулювання наукових гіпотез, їх перевірка, рівень володіння методологією і методами наукового дослідження переконливо демонструють високий кваліфікаційний рівень здобувача і відповідну якість проведеного ним дисертаційного дослідження.

За своїм змістом, глибиною розробок і оформленням дисертація відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами), а її автор, Чернега Інна Іванівна, заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки
підприємства та менеджменту

Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

Д. В. Шиян